

RÖPIRAT ✓

A

VÁLASZTÓKHOZ.

IRTA

SKORPIÓ.

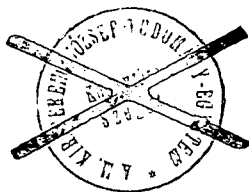
[Novák Mihály?]

Harmadik kiadás.

PEST,

AIGNER ÉS RAUTMANN BIZOMÁNYA.

1869.

22409

A mit erő és hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszahozhatják, de miről a nemzet, félve a szenvedésektől, önmaga lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz s mindég kétséges.

Az 1861-iki felirat.

A magyar nemzet 1865-ben, midőn az országgyűlést összehívó levél megjelent, a közjogi kiegyezkedés alapjául az 1861-ki két feliratot tekintette.

Az 1861-ki országgyűlés által elfogadott feliratokban világosan ki voltak fejtve azon jogok, melyek alkotmányos életünk s nemzeti lételünk alapföltételeit képezik. Ki volt mutatva e feliratokban az ország törvényes önállása és függetlensége; ki volt mutatva, hogy Magyarország teljesen szabad és független ország mind kormányzásában, mind törvényhozásában; ki volt mutatva, hogy Magyarország semmi más néptől vagy országtól nem függ, semmi más népnek vagy országnak alá vetve nincs, hanem önálló, saját alkotmányával bir s a saját országgyűlésén függetlenül alkotott törvények által kormányoztatik.

Világosan ki voltak ezek fejtve, férfias határozottsággal, mint azt a nemzet méltósága megkövetelte. De ki volt egyszersmind nyilatkoztatva az is, hogy az országnak ezen szerződésnek, eskük és királyi hitlevelek által biztosított jogaiból nem fog feladni a nemzet soha semmit; azokhoz mindig, minden időben hiven és állhatatosan fog ragaszkodni.

A két feliratban vallott elvekkel, az azokban kifejtett nézetekkel — nem akarván szenvedéseinek hosszú sorát újabb szenvedésekkel növelni — egyetértett a nemzet, s megnyugtató azon gondolat, hogy hazájának sorsa, most, vagy ha most nem sikerülend — később, de minden esetre ezen feliratokban kifejtett elvek és nézetek alapján fog végleg elintéztetni.

Az 1865-iki választásoknál bizalommal adta a nemzet szavazatát mind azon képviselőjelöltekre, kik magukat az 1861-ki feliratok híveiül vallották, szent eskü gyanánt vevén azok nyilatkozatait, hogy az ország önállóságából és alkotmányos jogaiból nem engednek soha egy hajszálnyit sem.

Lássuk már most az 1861-ki feliratokat és vessük össze a jelenlegi állapottal : az 1867-ki törvényeken alapuló közösügyes, delegationalis alkotmánynyal ; aztán ítéljük, nem annyira a felett, valjon hű maradt-e a Deák-párt 1861-ki felirataihoz, valjon megmaradt-e az országgyűlésen a nemzet előtt tett nyilatkozata mellett, mint inkább a felett, valjon lehetett-e a nemzetnek 1865-ben a választásokkor fogalma arról, hogy az 1861-ki feliratok után oly megoldást nyerjen a kiegyezkedés, mint a melyet az 1867-ki törvényekkel valóban nyert, és ítéljük leginkább a felett, valjon a nemzet, mely egyedül az 1861-ki feliratok alapján ohajtotta és várta a kiegyezkedést, megelégedhetik-e ezen kiegyezkedéssel most, midőn az teljesen és tökéletesen más alapon hozatott létre ?

„A törvényhozási jogot valamint mi nem kívánjuk más országokra nézve semmi részben gyakorolni, ugy Magyarországra nézve azt a magyar királyon kívül senkivel mással meg nem oszthatjuk.“

Igy nyilatkozott az országgyűlés 1861-ben.

A magyarországi törvényczikkelyek között van a budget megállapítása is. A megállapított budget törvényczikkelyt képez a magyar országgyűlési törvénykönyvben.

A budget egyik legjelentékenyebb részét a delegatiók állapítják még és pedig ugy állapítják meg, hogy azon a magyar országgyűlésnek sem módosítani, sem változtatni nem lehet.

A delegatiók határozatai tehát változtathatlanul becikkelyeztetnek mindannyiszor Magyarország törvény-

könyvébe. A magyar törvények között, mint törvényeket, ott találjuk mindig a delegatiók határozatait is.

Mivé lett e szerint az országgyűlés nyílt és világos határozata, „hogy a törvényhozási jogot Magyarországra nézve a magyar királyon kívül senkivel mással meg nem oszthatjuk.“ ?

Nem osztotta-e meg a delegációval, egy idegen, a magyar törvények előtt ismeretlen képvisellel ? Nem hoz-e a delegáció törvényt, nem ír-e a delegáció törvénytárunkba törvénycikkelyeket, melyeket alkotni a királyon és nemzetén kívül senki másnak nem volna szabad ?

A Deák-párt ezzel függetlenségünk és törvényhozási önállóságunk legfőbb jogát adta fel, melyet 1861-ben maga is nemzeti létünk egyik alapföltételének nyilvánított.

A mi e jog könnyelmű feláldozását még sérelmesebbé teszi, az, hogy e testület nem is nemzeti, nem is magyar, hanem fele részben idegen országok és tartományok képviselőiből áll, miből — végelemzésére víve a dolgot — az következik, hogy a magyar nemzetnek érdekeit nem ismerő vagy azokkal mitsem törődő osztrák tartományok képviselői szabnak törvényeket.

„Meg nem egyezhetünk abban, hogy a közadónak s katonai állításnak kérdései a magyar országgyűléstől bármilyen részben elvonassanak.“

Ezt mondta az országgyűlés 1861-ben. S mit tett 1868-ban ? Alkotott egy törvényt, a 40-ki törvénycikkelyt, melynek 11. paragrafusában tökéletesen megsemmisíti a fönnebb mondottakat, a midőn világosan határozza, „hogy az összes hadsereg 800,000 főnyi hadi létszámban állapítatik meg s ezen hadi létszám a legközelebbi 10 év alatt meg nem változtathatik.“

Hol van ezek után a magyar országgyűlés ujoncsmegajánlási joga ? Teheti-e az országgyűlés, hogy egyik vagy másik évben a körülmények és viszonyokhoz képest több vagy kevesebb ujonczt ajánl meg ?

Nem. Törvénynyel kötelezte magát 10 évre az előre meghatározott összeget minden évben beszolgáltatni, s ezzel az ujonczmegajánlás jogát tíz évre elvette az országgyűléstől, ennek módosítását vagy megváltoztatását pedig függővé tette egy idegen parlament, az osztrák örökös tartományok képviselőinek beleegyezésétől.

„Szorosan ragaszkodunk az ország alkotmányos önállóságához s ennél fogva az örökös tartományok irányában sem ismerünk el semmi más szorosabb kapcsolatot, mint a mi a sanctio pragmatikában meg van állapítva.“

Igy nyilatkozott az 1861-ki országgyűlés második feliratában.

Ezen az alapon állt Deák Ferencz s az egész Deák-párt. Nézzük, hol áll most.

A sanctio pragmatika értelmében Magyarország és az osztrák örökös tartományok között csak egyetlen egy kapocs van, s ez az uralkodó háznak ugyanazonossága.

Ez kétségtelen. Erősíti ezt ama körülmény is, hogy ha a most uralkodó ház nő ágban is kihal, Magyarország királyválasztási joga ismét visszazáll a nemzetre s ha akkor Magyarország nem ugyanazon fejedelmet választja, melyet az örökös tartományok, Magyarország és Ausztria teljesen elválnak egymástól, két különböző, minden tekintetben teljesen önálló államot képeznek, miután a sanctio pragmatika határozatai szerint az uralkodó ház ugyanazonosságán kívül ez államokat semmi más kapocs össze nem tartja, ez pedig a nő ág kihaltával tökéletesen felbomlik.

És most kérjük, fentartotta-e a mult országgyűlés sértetlenül a sanctio pragmatika ezen határozatait?

Nem; ott vannak az 1867—8-iki törvények, melyek tanuságot tesznek a törvényes határozatok világos megsértéséről.

Az uralkodó ház ugyanazonossága nem volt elég ka-

pocs a mult országgyűlés majoritásának; 'eremtett ujabb kapcsolokat.

A két államot összekötötte egy közös képviselettel, a delegatiók intézményével; összekötötte egy közös kormányzattal, a közös miniszterekkel; összekötötte oly törvények által, melyek módosítását a magyar országgyűlés önállóan, függetlenül nem eszközölheti, mint például a védelmi, vám és kereskedelmi törvények; összekötötte a quota és államadósság által; szóval az eddig fennállott personal unio helyébe teremtett tiszta reál uniot s a kapcsolatot, mely eddig csupán csak az uralkodó ház ugyanazonosságában állott, megsokszorozta s ezzel az ország függetlenségét, önállóságát s egész állami lételét az osztrák örökös tartományok lételéhez kötötte.

„Az ország alkotmányos szabadsága nem oly sajátunk, melyről szabadon rendelkezhetnénk: hitünkre bizta a nemzet annak hü megőrzését s mi felelősek vagyunk a haza s önlelkiismeretünk előtt.“

Ezt mondja az 1861-iki feliratban a Deák-párt; azon párt, mely most elég lelkiismerettel bir, kiállani a nemzet elé s azt mondani, ime, hü maradtam elveimhez, megtartottam az ország önállóságát és függetlenségét.

A sanctio pragmatika, melyre Magyarország mindannyiszor hivatkozott, valahányszor a hatalom részéről hazánk alkotmányos jogai megtámadtattak, az 1867—8-ki törvények által épen azon pontban lett tökéletesen felforgatva, mely a nemzet jogait biztosítá.

És e törvény ilyképeni felforgatása hazánk jövő sorsára, nemzetünk jövő életére sokkal komolyabb veszélyeket rejt, mint talán némelyek első pillanatra képzelnék.

A sanctio pragmatika Magyarország és az örökös tartományok között, mint már említők, egy kapcsolatot ismer csak: a fejedelem személyét. Magyarország mindig szabad, önálló ország volt, teljesen független az örökös tartományoktól.

Most a fejedelem személyén kívül összeköt bennünket közös törvényhozás és közös kormányzat Közös törvényhozás, mert mikép fönnebb előadtak, a delegatiók határozatai törvényczikkelyekül szerepelnek Magyarország törvénykönyvében; közös kormányzat, mert hazánk legfőbb államügyei felett közös miniszterek intézkednek.

Hol van itt Magyarország azon önállósága és függetlensége, melyet számára a sanctio pragmatika biztosított? Hol van itt a törvény azon határozata megtartva, hogy Magyarország teljesen szabad ország, és önálló mind kormányzatában, mind törvényhozásában?

A sanctio pragmatika szerint jöhet idő, midőn Magyarország szabadon választhat magának fejedelem s ekkor megszűnvn a közte s az örökös tartományok közt levő egyedüli kapocs, Magyarországnak többé semmi köze sem leend Ausztriához; Ausztria Magyarországra nézve teljesen idegen állam lesz, ép oly idegen, mint Európa bármely más állama.

Az 1867—68-ki törvények folytán megváltozott a viszony. Magyarország összekötötte magát mind törvényhozásában, mind kormányzatában az örökös tartományokkal; összebonyolitotta saját ügyeit ezek ügyeivel úgy, hogy most már az eddig fenálló kapocs megszűntével sem nyerhetne Magyarország teljes függetlenséget.

Az 1867—68-ki törvények új kötelékeket szereztek, új kapcsolatot teremtettek, melyek bennünket azon esetre is összetartanak, együtt maradni kényteleníténe, ha az eddig fennálló kapocs, az uralkodóház ugyanazonossága megszűnnék.

Nem mondjuk, s nem is akarjuk, hogy a mostani állapotban érjen bennünket ez eshetőség, csak annak feltüntetésére említettük ezt, hogy mily keveset gondolt a majoritás hazánk jövő sorsával, midőn önállóságunk legsarkalatosabb jogait és biztosítékait sem vonakodott feláldozni e gyarló kiegyezkedés létesítéseért.

„Az osztrák örökös tartományok alkotmányos népeivel csak úgy mint önálló szabad nemzet, más önálló szabad nemzettel, függetlenségünk teljes megóvása mellett vagyunk hajlandók esetenként érintkezni.“

Ezek vannak az 1861-ki feliratban. Magyarország kész volt az osztrák örökös tartományokkal érintkezni, de csak esetenként; nem akart semmi állandó közösséget sem képviselőben sem kormányzatban, s ime 1867-ben felállítják a delegatiót, a közös miniszteriumot, nem hogy esetenként érintkezzünk az osztrák örökös tartományokkal, hanem hogy állandó kapocs teremtsék köztök és közöttünk, hogy állandóan függővé téessünk egymástól.

Hova jutott a Deák-párt az 1861-ki alapról? 1861-ben csak esetenként akart Ausztriával érintkezni, 1867-ben már állandó közös kormányt, állandó közös képviselőt állított fel.

Hat rövid év alatt mily roppant előhaladás a jogfeladás terén. Hat rövid év alatt mivé tette a félszeg, nemzetellenes politika az országot, melynek függetlenségét, szabadságát annyi vér, annyi kínos küzdelem daczára mindig megőrizték őseink, s melyet ha férfias elszántsággal nem sietünk gyorsan kiragadni a jelen helyzetből, elvész, mint drága örökség, mely korcsnemzedék tékozló kezére jutott.

A nemzet 1865-ben azon erős hitben adta szavazatát a Deák-pártra, hogy híu marad az 1861-iki országgyűlésen vallott elvekhez; azon teljes meggyőződéssel küldte képviselőit az országgyűlésre, hogy a kiegyezkedést azon az alapon fogják létesíteni; melyet mindnyájunk megnyugtatóására az 1861-iki feliratokban letettek.

A nemzet rettenetesen csalódott. Jóhiszemben, képviselőinek kitartó, hazafias törekvésébe vetett erős bizodalommal várta jogainak és törvényes alkotmányosságának teljes visszaszerzését, s ime, bámulatából fölébredve, azon veszi magát észre, hogy függetlenségének, önállóságának hült helye, — eltűnt, mint szemfényvesztő kezében a pénz.

1861-ben a Deák-párt még úgy vélekedett, „hogy az országnak állami alapszerződések, törvények, királyi hitlevelek és koronázási eskük által biztosított alkotmányos önállóságát s törvényes függetlenségét semmi tekinteteknek, semmi érdekeknek föláldozni nem lehet.“

1867-ben azonban már találkoztak „tekintetek és érdekek“ melyeknek a Deák-párt jónak látta az ország alkotmányos önállóságát és törvényes függetlenségét feláldozni; s ez érdekek és tekintetek éppen azok voltak, melyeket 1861-ben elismerni nem akart: az ugynevezett birodalmi egységnek s nagy hatalmi állásnak érdekei.

1861-ben tünepélyesen kijelentette az országgyűlés, hogy alkotmányosságához és törvényes függetlenségéhez, mint a nemzeti lét alapfeltételéhez ragaszkodik az ország. Ki merete volna tehát, a hazaárulási bűn érzete nélkül elhinni, hogy ez önállóság és függetlenség, mely 1861-ben még nemzeti létünk alapfeltételeül tekintetett, 1867-ben már feláldoztatik a Deák-párt által? Feláldoztatik önként, szabadon! S midőn ezt tette a Deák-párt, nem tett kevesebbet, mint saját véleménye és meggyőződése szerint is, nemzeti létünk alapfeltételét áldozta fel.

És most kérjük újból, a nemzet, mely 1865-ben oly képviselőket vélt küldeni a múlt országgyűlésre, kik a feliratok alapján oldandják meg a kiegyezkedést, beleegyezhetik-e e kiegyezkedésbe ma, midőn az teljesen más alapon oldatott meg? kérjük, a nemzet, mely 1865-ben bizalmával ajándékozta meg azon képviselőjelölteket, kik a feliratokban kifejtett elveket vallották, megajándékozhatja-e újra őket bizalmával most, midőn ezen elveket feladták? kérjük, lehet-e azt mondani, hogy a nemzet helyesli a kiegyezkedést, midőn teljesen más kiegyezkedést ígért azon alap, melyen képviselőit az országgyűlésre megválasztá? kérjük, lehet-e azt mondani, hogy a nemzet helyeselni fogja a jogok feláldozását, midőn éppen a jogok-

hoz való szigorú ragaszkodásért választott deákpárti képviselőket az 1865-diki országgyűlésre?

De ne feszegessük tovább, mennyiben tért el a Deák-párt 1861-ben vallott elveitől, s mennyire maradt hű azokhoz.

Ne mérlegeljük tovább, mily nagy volt a Deák-párt ragaszkodása az ország törvényes jogaihoz 1861-ben, s mily nagy lón feláldozási készsége 1867-ben.

A Deák-párt azon véleményben van, hogy így cselekedett jól. Szerencsés, kinek hazafiúi aggodalmait eloszathatja e vélemény.

Mi nem nyugodhatunk meg. Nekünk nem lehet, nem szabad megnyugodnunk, mindaddig, míg hazánk önállóságát, szabadságát és teljes függetlenségét ki nem vívtuk és nem biztosítottuk.

A ragaszkodás az állami függetlenséghez, egyidejű a nemzet életével, s oly mélyen van ez a nemzet szívébe vésve, hogy a magyarellenes politika ámtásainak bár olykor olykor meggyöngíteni igen, — de kiirtani valamint eddig nem sikerült, úgy ezután sem fog sikerülni soha.

Hazánk függetlenségének és szabad önállóságának teljes kivívása mindig a nemzet legforróbb óhajtásai és reményei közé tartozott. A múlt országgyűlés majoritásának önbizalmatlanságot, gyáva megadást lehelő politikája már már elnémitá ez óhajtásokat, már már megfosztá a nemzetet reményeitől — de népünk geniusa él; az idő itt van s a nemzet, hiszszük, fényes példáját adja a küszöbön lévő választásoknál, hogy e remények és óhajtások valamint mindig, úgy most is szentek előtte.

A politikai érzelem mai nap ki van már fejlődve a népekben. A jog és alkotmányosság mindnyájunkban ébren él. Ismerjük a szabadság és függetlenség becsét, s miután tudatával birunk annak, hogy e szabadsághoz és függetlenséghez nekünk jogunk van, ragaszkodunk annak kivívásához állhatatosan.

Jelen alkotmányunk azon jogai, melyeknek birtokában vagyunk, nem birnak oly biztosítékokkal, melyek minket máról holnapra megnyugtathatnának.

Ma még gyakorlatában vagyunk fönmaradt jogainak, de elveszthetjük holnap, a mint azt az osztrák császári kabinet elvenni, vagy megtartani jónak látja.

Ily alkotmány mellett nem lehet a nemzet nyugodt egy pillanatra sem.

Alkotmány a lajthántuli országokban is van, s nem emlíkszünk-e rá, hogy mult évi október 7-ikén egy szép reggelen arra ébredtek fel a csehek, hogy alkotmányuk leglényegesebb jogai felfüggesztettek.

Jog és igazság helyébe erőszak lépett; ostromállapot hirdettetett ki a nemzet fővárosában s fegyver élével felelt annak a hatalom, aki e rút önkény ellen mocczani merészelt.

Alkotmány ez?

Kijátszása a népek szent jogainak, de nem alkotmány, mely daczára hogy törvényhozás útján létesített, egy császári rendelet által minden órában félrevethető.

S ami a cseheket érte ma, az holnap minket érhet. Szóljunk őszintén.

Ámitani önmagunkat s a nemzetet, a mily czélszerűtlen politikailag, hazafiui tekintetből ép oly bün.

A jövő eshetőségeinél figyelembe venni a történetet, tapasztalást szerezni a multból és okulni a tapasztalatokon, nemzetnek ép oly szükséges, mint egyes embernek, s ki válságos órában nemzete előtt a történelemre mutat, emlékezetbe hozza annak egyes lapjait, nem bizalmatlanságot, hanem éber figyelmet és óvatosságot kíván keltetni a jövő iránt.

Szerződések, eskük, hitlevelek s törvények mindig voltak a magyar nemzet jogainak biztosítására, de Bécsben volt a hatalom, osztrák államférfiak kezében volt az erő, s e hatalmat és erőt az osztrák államférfiak mindig

készek voltak Magyarország jogainak elnyomására fordítani.

Hol az isten, aki biztosít bennünket, hogy ez nem lesz-e ezután is úgy? A hatalom most is Bécsben van, vagyunk és vérünk osztrák államférfiak kezében s mi nem hajthatjuk le fejünket soha azon megdöbbenő gondolat nélkül, ha valjon másnap virradtára nem lesz-e minden törvényünk, egész alkotmányunk felfüggesztve?

Királyi hitlevelek, eskük és szerződések voltak 1657-ben is. S az utána következő évek nem a legirtózatosabb vérontások és üldözések évei voltak-e? Hazánk alkotmánya felfüggesztetett, a törvények érvényteleneknek nyilvánítottak, s merőben idegen helytartók kormányzatára bízott az ország.

Királyi hitlevelek, eskük és szerződések voltak 1687-ben is. S a tizenhétedik század elején nem véres belháború pusztította-e az országot, melynek egyedüli indokai az osztrák államférfiak törvénytelen megtámadásai voltak hazánk alkotmánya ellen?

Királyi hitlevelek, eskük és szerződések voltak 1780-ban is. S nem függesztetett-e fel ismét az ország alkotmánya? A nemzet nyelve kitiltatott az országból, ősi vagyunk, mint bitang szerzemény, idegen kezekre került s az ország teljes önállóságát megszüntetni volt a kitűzött cél.

Királyi hitlevelek, eskük és szerződések voltak 1790-ben is. S e század elején nem forgattatott-e ki alkotmányunk sarkalatos jogaiból? Az uralkodó kényuri szava és fegyvere döntött a jog felett, az országgyűlések felfüggesztettek, az adó és katona állítás önként, törvénytelenül rendeltetett el az országban.

S ez mind jutalmul adatott a nemzetnek azért, hogy a francia forradalomban, mely rettenetes zivatarként futott végig Európán s felforgatással fenyegetett trónt és fejedelmi székeket, Magyarország békén maradt, s nem mondta ki az ítélet végő szavát: veszsen Ausztria.

A nemzetet újra kitenni szenvedéseknek, alkotmányos jogait erőszakos megtámadásoknak, nem lehet, nem szabad. Mert míg eddig férfias erővel tört keresztül minden küzdelmen, most a létező európai viszonyok között élete lenne kockáztatva általa.

A politikai helyzet Európában minden pillanatban változik. A helyzet míg ma kedvezőtlen az osztrák császári kabinet politikájára, meglehet, holnap kedvezővé lesz, s abban az órában, melyben e kedvező helyzet bekövetkezik, császári patensek foglalják el alkotmányos törvényeink helyét.

Kit fog terhelni a felelőség? A majoritást, mely legfőbb jogaink könnyelmű feláldozásával biztosíték nélkül hagyta az alkotmányt s ezzel tért engedett a bécsi kabinetnek régi fonák politikája folytatására.

Vak az, s ne kezdjen politikához, aki nem látja a bécsi kormányférfiak törekvését. A törekvés a régi, csak az eszközök újak, melyek e törekvés érvényesítésére foganatba vétettek.

Mióta az 1687-iki és még szorosabban az 1723-iki országgyűlés összekötötte Magyarország sorsát a Habsburg uralkodó házzal, a hosszú századokon át láthattuk, a különböző idők és körülményekhez képest, mint különböztek az eszközök is egy, és mindig ugyanazon cél elérésére.

Félenkítés, ijesztgetés, nyílt vagy titkos üldözések; az ország törvényeinek egyenes megtámadása, majd álutakon való kijátszása; a becsület és hazafiui erény meggyalázása, a bűn és gatszág megjutalmazása; szóval az erkölcstelenség diadalmaskodása az erkölcs felett, a durva erőszak győzelme a jog és igazság felett mind nem valának képesek e nemzetet az osztrák ármányos politika hiveül megnyerni.

Az 1866-diki rettenetes vereség után egészen új eszkről kelle gondoskodni, s ez új eszköz nem egyéb, mint

alkotmányosság színe alatt elámitani a népeket, alkotmányosság színe alatt fegyverkezni, hadsereget gyűjteni s újból elkezdni a háborút ott, hol 1866-ban vége szakadt.

A bécsi kabinet politikáját a központosított egységnek eszméje vezérli ma ép úgy, mint századokon át mindig, azzal a különbséggel, hogy míg eddig kisebb-nagyobb mértékben az abszolút rendszer, most az alkotmányosság útján akarja azt valósítani.

És a bécsi kabinet ezen törekvésének nem lesz vége mindaddig, míg Magyar ország alkotmányos biztosított önállósága teljesen helyre nem állittatik.

Azért magyar hadsereget, önálló magyar hadsereget mindenáron és mindenekelőtt.

Enélkül nincs sem állami élet, sem biztosított alkotmány; enélkül a haza és nemzet életére minden pillanat veszélylyel jár.

Nem elszakadási, nem hódítási vágy vezérli a nemzetet — erről igazságszeretete, arról a történelem ad tanúbizonyosságot — de annyit csak megkövetelhetünk isten és világ előtt, ha a kiegyezkedés által magunkra vállaltuk a roppant kötelezettségeket, mivel sem törvény sem igazságszerint nem tartozánk, hogy legalább életünk, nemzeti létünk biztosítsassék.

Ha eddig nem voltak is törvényeink, melyek egy önálló külön magyar hadseregnek világos és határozott alakot adtak, óhajtjuk és kívánjuk, hogy legyen most. Ha a lefolyt országgyűlések alatt nem követelték is a külön magyar hadsereg felállítását, követeljük mi, most; követeljük egész elhatározottsággal, mert mind a tapasztalás, mind a jelenlegi politikai helyzet azt mutatják, hogy önálló magyar hadsereg nélkül sem a hazára, sem a trónra nincsen üdv.

A nemzet saját institutióit valahányszor a kor igényei s a körülmények követelik, mindig megváltoztathatja, s ha

létezik még egy kis alkotmányosság, kell, hogy a fejedelem egyetértsen a nemzet által ohajtott változtatással.

Nem volt külön álló magyar hadsereg eddig sem, tehát nem követelhetünk ezután sem. Valóban gyönyörű logika. Halálra kárhoztatni a nemzetet.

Mindent, a mit a haza érdeke, a nemzet jövőjének biztonsága megkíván, volt légyen eddig vagy nem, azt létesíteni szabad is, sőt kell is.

A nemzetnek joga van önálló magyar hadsereghez, s meg ne nyugodjék egy pillanatra sem, míg e joga teljesítve nem leend. Elmult az idő, vagy ha el nem mult, akarjuk, hogy most muljék el, midőn a fejedelemnek van joga csak, de a népnek nincs. A nép nem engedelmeskedni tartozó hitvány tömeg, többé, mit lelkiismeretlen államférfiak vak eszközül használhatnak fel érdekeik teljesítésére, hanem önérzettel bíró hatalom, mely tud is, akar is jogainak érvényt szerezni.

Hála a felvilágosodásnak, a nép öntudatával bír már saját erejének; s ez erő elegendő arra, hogy kényszerítsen ott, hol a jólétre szükséges és jogos követelés szép szerével meg nem hallgattatik.

Nézzünk szélylyel a hazában. Várainkat, erődeinket idegen hadsereg tartja megszállva; fővárosunkban osztrák katonaság tanyáz, s még mindig két ellenséges táborra van szakadva az ország: egyikben a nép, másikban a hadsereg.

Polgár és katona kerülnek egymást. Ez gunynyal illeti, a mi az előtt szent; a czél, az eszme, melyért ez lelkesül, amaz előtt bün.

Kiegyezkedés ez? Önállóság ez? Független szabad ország ez, hol a hadsereg nem a nemzet fiaiból van, nem a nemzet nyelvén vezényeltetik, nem a nemzet zászlója alatt áll?

Mennydörgést kellene számba venni, s mennydörgés közt hirdetni szakadatlanúl, ne legyen ember a négy fo-

lyam entében, ki megnyugvást találjon hona állapotjában, míg a nemzet biztosított független önállósága teljesen helyre nem állittatik.

Szegény, sokat szenvedett haza. Míg Európa egyéb országai az anyagi és szellemi téren gyorsan haladnak előre, te még mindig a lét és nem lét feletti harc hullámaiban hanykolódsz, te még mindig állami léted, sőt a mi irtózatosabb, olykor-olykor nemzetiséged megmentésére kénytelenített fordítani erődet.

S e harc fölemésztí a nemzet legjobb erejét.

A nemzet nem bír kibontakozni nyomorult helyzetéből, nem bír véget vetni a harcnak, hogy aztán az anyagi és szellemi jólét megszerzéséhez fekhethék erejének egész súlyával.

Szerencsétlen volt e nemzet — és szerencsétlenségében most gyáva lón.

Volt alkalom, teljes szabadságot, függetlenséget, aztán jólétet szerezni az országnak; nagygyá tenni a nemzetet — és a gyáva féltékenység, a minden árnyékban kísértetet látó politika újból vergődésre, újból küzdésre kárhoztatott bennünket.

Azokban, kik a nemzet sorsa felett dönteni hivatva valának, nem volt meg a valódi nagy államférfiúi képesség, s így a kedvező alkalom, mely régi önállóságát visszaszerezhetette volna hazánknak, nem javunkra, de sőt bizonyos tekintetekben kárunkra lón.

Deák Ferencz önzéstelen tiszta jellem, s úgy hiszszük, e jellemtisztaság több hívőt szerzett műve: a közös ügyes delegatiónalis állapot számára, mint azon meggyőződés, hogy a delegatiónalis állapot csakugyan jó.

De a ki egy nemzet sorsának intézésére vállalkozott, ott nem elég a jellemtisztaság. Annak ismerni kell a nemzet erejét, s nem megvetni, nem kicsinyleni ez erőt; annak ismerni kell a nemzet lelkébe beoltott vágyakat, hogy

oly állást jelölhessen ki számára, mely őt multja, képessége és jogainál fogva megilleti, s mely viszont képesítse őt a jövőre.

Deák nem oly állapotot teremtett, mely a nemzet jogos kívánalmait, aspiratióit kielégítette volna, s mely az ország azon önállóságának, mely őt törvényszerűleg megilleti, megfelelt volna. Deák oly utra terelte a nemzetet, mely nem fel, de lefelé vezet, s melyen állami léte veszélyeztetése nélkül meg nem maradhat.

Hogy ezt Deák nem önérekből, hanem hazája iránti tiszta szeretetből tette, az a nemzetre mindegy, az csupán Deák tévedésének szolgál enyhítéséül.

De a nemzetnek kötelessége, mihelyt meggyőződött egyik fia — nem roszakaratu, de rettenetes hibás politikájáról, azonnal megtagadni tőle a bizalmat; megtagadni pedig azért, nehogy e hibás uton, e téves politikával még nagyobb veszélybe döntse az ország önállóságát.

Deák személyét tiszteljük mindnyájan, de vele azonosítva van azon politika, melyet nem tisztelünk, s a bizalmatlanság nem Deákot, hanem azon politikát illeti, melyet ő képvisel.

Egyes ember, bármily fényes tulajdonságokkal bírjon is, csak úgy, és addig lehet döntő befolyással a nemzet sorsára, ha, és amíg a nemzet neki ahoz erőt kölcsönöz. Azon pillanatban, melyben az erő megvonatik tőle, megszűnik a politikai áramlat is, melyet a nemzet sem követeléseivel, sem reményeivel nem talált összeegyeztethetőnek.

Az állapot, melyet Deák létesített, már most is rossz, de káros voltát valódi nagyságában csak a jövő mutatná meg, ha tudniillik a nemzet — mitől isten óvjon bennünket — ez állapotot tovább is élni engedné.

A haza nem csupán a miénk, s midőn annak sorsát akarjuk intézni, nem szabad oly állapotot teremtenünk,

mely nekünk némi enyhülést ígér talán, de a jövő nemzedékek boldogságának sirját ássa meg.

A mi életünk csak pillanatnyi élet a nemzet életében, s e pillanatnyi élet bajainak könnyebbitéseért, nem szabad áldozatul hoznunk a nemzet egész életét.

Nem akarunk itt ama törvények részletes elemzésébe ereszkedni, melyek ez állapot alapját képezik. Ismeretesek már mindnyájunk előtt. Vannak e törvények közt, melyek adtak, vannak, melyek vettek a nemzettől. Elvették az önálló törvényhozó jogot, a legfőbb államügyek igazgatását; adtak roppant államadósságot s delegatiónk alakjában szűkebb reichsráthot. Szóval az elmúlt másfél év alatt alkalmunk volt már gyakorlatból láthatni, hogy mindaz, mit Magyarország függetlenségéről és önállóságáról összevissza beszéltek, e törvények alapján nem egyéb merő humbugnál.

Hogy vannak ügyek, melyeket a magyar országgyűlés független, minden kényszerítő befolyás nélkül intézhet el, az még nem jele az állami életnek. Akkor minden község bir állami étellel, mert a legutolsó falunak is meg van azon joga, hogy bizonyos ügyek felett önként, szabadon rendelkezhetik.

Az állami élet föltételei a diplomacia, a had- és pénzügy. Ezen ügyekhez pedig ez idő szerint a magyar országgyűlésnek szólanı nincs joga. Ezek nélkül állam nem létezik; ezek nélkül lehetnek az országnak jobb vagy rosszabb napjai, a mint a sors kisebb vagy nagyobb mértékben kedvezend, de állami élete soha.

Ellenségeskedés nélkül, de határozottan oda kell tehát törekedni a nemzetnek, hogy e törvények a jövő országgyűlésen megváltoztassanak. És ez megtörténik okvetetlenül, ha a nemzet oly képviselőket küld a jövő országgyűlésre, kik nem a Deák-párt hıveitől vallják magukat. Tévutra ne vigyen, sem törekvésében meg ne ingasson senkit, hogy a Deák-párt e törvények megváltoztatását majd lehe-

tetleneknek, majd nagy veszélylyel járónak mondja. Egyik állítás úgy mint a másik csupán a választó közönség félrevezetésére s így az ellenzék tömörülésének megakadályozására van szánva. E törvények megváltoztatása sem nem lehetetlen, sem veszélyekkel nem jár.

Hova jutna az oly ország, melytől elvétetik a jog saját érdekében új törvényeket hozni, oly törvényeket, melyek a már létező törvényektől eltérnek, vagy azokkal éppen ellenkeznek? Lehet-e, szabad-e a nemzettől azt kívánni, hogy alkotmányát, mely hiányosnak, károsnak, jövőjére veszélyesnek bizonyult be, ne módosítsa, ne változtassa, mert az szentesített törvényeken alapszik? Lehet-e, szabad-e a nemzetet haladásában megakadályoztatni?

A Deák-párt, mely a létező alap megváltoztatását kivihetetlennek, vagy nagy veszélylyel járónak állítja, nem tesz kevesebbet, mint forradalmat hirdet. Vagy nem forradalmat proclamálunk-e akkor, ha azt mondjuk, hogy ez állapoton, legyen a nemzet vele megelégedve vagy nem, változtatnunk nem lehet? Nép, mely haladni akar, mely állapotán folyton javítani vágy, ily tanok proklamálása után lelhet-e másban menekvést, mint az erőszak kitörésében? Ha a folyam rendes medre bedugul, erőszakkal tör magának gátat a rohanó ár.

Igaz, e törvények módosítása most nagyobb nehézségekkel fog járni, mint eddig. Eddig a törvények változtatására csupán a király és nemzet egyesült akarata szükségeltetett. A fejedelem és nemzet közös egyetértéssel hozták a törvényeket.

Most, a közösügyi alkotmány által egy harmadik tényező, egy idegen ország is belevonatott e jog gyakorlataiba, mely eddig kizárólagosan a királyt és nemzetet illette. A magyar király és a magyar nemzet törvényhozási jogait megosztották az osztrák örökös tartományokkal, s alkotmányunk az örökös tartományok képviselőinek bele vagy belenenemegyezésétől tétetett függővé.

Ez mindenesetre mélyen sértő körülmény törvényhozásunk önállóságára, de korántsem lehetetleníti a törvények megváltoztatását; mert épen e mostani dualistikus rendszer, mely bennünket összekötött, — miután kielégíteni egy néptörzset sem képes — egyszersmind magában hordja saját bukásának magvát.

Egész biztonsággal kezdhetünk tehát az alap megváltoztatásához. Ausztria népe nem fog minket ebben akadályozni.

Az osztrák örökös tartományok, mint láthatjuk, teljességgel nincsenek megelégedve az új alkotmánynyal.

A cseh nemzet mit sem akar róla tudni; a lengyelek országgyűlésileg elhatározták annak módosítását; a németek legnagyobb része csak kényszerből hódol neki; a dalmát nemzet elégedetlen vele a legnagyobb mértékben, — s ezekről a népekről akarják velünk elhitetni, hogy nem fognak a jelenlegi alap megváltoztatásába beleegyezni.

Midőn elhatározott törekvésünk az ellenzék juttatni többségre, célunk helyreállítani az igazi alkotmányosságot Lajthán innen és Lajthán tul. Az ellenzéknek többségre jutása fenyegeti a jelenlegi állapotot, igen — de nem az alkotmányt, melynek teljes helyreállítását épen az ellenzék győzelmétől várjuk.

Nagyobb önállóságot, több szabadságot, mint a mennyivel birt, mindig szívesen vesz a nép, s az ámitásnak roppant nagy mértéke kell ahoz, hogy elhigyjük, miszerint oly nép, mely elégedetlen a reá erőszakolt rendszerrel, s mely e rendszer megbuktatására irányozza legfőbb törekvését, nem fogadja örömmel az alkalmat, melyet épen e rendszer megváltoztatására neki Magyarország nyújtani fog.

A 67-iki pactum köztünk s a lajthántúli országok közt nem a szeretet és egyetértés pactuma, sőt inkább ez a gyűlölség magvát szórta szét azon népek között, me-

lyek arra volnának hivatva, hogy szeressék és támogassák egymást.

A lajthántúli népek nem fognak nekünk gátul szolgálni önállóságunk kivívásában, mert a mi győzelmünk diadal leend nekik is.

És nemcsak a roszul megköötött közjogi kiegyezkedés követeli, hogy a Deák-párt országgyűlésen majoritásban többé ne legyen, hanem azon felül e párttól még a társadalmi téren sem várhatunk lényeges reformokat.

E párt, hogy többségét biztosítsa, míg egyrészt a clérussal kénytelen szövetkezni, másrészt az ó conservativek egész táborát kebelébe fogadja.

Azok előítéleteit, ezek ismert rettegését az előhaldástól kényszerítve van e párt a politikai szövetség fejében minden időben kimélni, sőt időről időre azoknak kedvezni is.

És ha vannak is, a mit tagadni nem lehet, e pártban szabadelvű elemek, a félénk óvatosság, melyet a clerus és ó conservativek iránti tekintet rájuk parancsol, lehetlenné teszi ezen elemek minden liberálisabb törekvését.

Reformálni, gyökeres javításokat tenni ily körülmények közt nem lehet.

Ha minden lépésnél, melyet tenni akarunk, nem az összes nép java és érdeke jön csupán tekintet alá, hanem az, hogy a párt kebelébe fölvelt egyes csoportok tetszését megnyerjük, vagy azok szövetségét megtartsuk; ha minden lépésnél az egyes csoportozatok iránti tekintet majd erre majd arra ránt, ideig óráig élni, vánszorogni lehet, de előre menni nem.

Kimélni előítéleteket itt, kimélni ott, nem sérteni egyesek érzelmeit, tisztességes principium lehet, ha valamely család házi nyugalmának megőrzéséről van szó, de ily principiummal népet reformálni, országot újjá alkotni nem lehet.

Ki nem pótolható veszélyt hozna azért hazánkra, ha is-

mét a jobboldal jutna többségre. Ezzel ismét megnyílnék a harc tere, s a nemzet három évig ismét kénytelen volna küzdeni alkotmányos önállóságaért, függetlenségeért. És e nemzet függetlenségének visszaszerzésére kénytelenítvén fordítani legjobb erejét, három évig újból meg volna akadályozva társadalmi intézményeinek kifejlesztésében, s az általános művelődés előhaladásában. Mert e téren eredményt kivívni csak úgy lehet, ha kormány és nemzet között összhangzó és közös a törekvés.

Hazánk belügyei sürgetően kiáltanak reformok után; szellemi és anyagi hátramaradásunk tömérdek tenni válót ad, de hiába volna minden szorgalom, minden ügyekezlet, ha első kötelességünkkel nem tennők a legfőbb bajnak, minden egyéb bajok kutforrásának: a közjogi alapnak orvoslását.

Számba véve az ország égető szükségeit a népnevelés, gyáripar és kereskedelem terén, elenyészik azon mákszemnyi eredmény, melyet e tekintetben a jobboldal felmutatni képes.

A 76 törvénycikkely között, melyeket a múlt országgyűlés létrehozott, alig van egy, kettő, melyet fölemelt homlokkal mutathatnánk elő, de igen is, van elég, melyet mély sajnálkozással vett a nemzet s melyet dugdosni vagyunk kénytelenek a civilizált világ előtt.

Bármely oldalról tekintsük is tehát a jobboldal politikáját, abban a nemzet megnyugvást nem lelhet sehol, s ha van bennünk még élni kedv, élni függetlenül, boldogan; szabaddá, nagygyá lenni ha van bennünk még vágy, úgy nem lehet a nemzet előtt fontosabb teendő epillanatban, mint megszerezni az ellenzék részére a majoritást.

Én, nem minden aggodalom nélkül bár, de reménnyel tekintek a jövő választások elé.

A nemzet, mely épen kezében tartja hazája sorsát, hiszem, nem leszen hűtlen önmagához; nem leszen hűtlen azon aspiratiókhoz, azon szent törekvésekhez, melyek szá-

zadokon át lelkesíték mindnyájunk kebelét: függetlennek, szabadnak látni e hazát.

Vagy annyira elsatnyult volna e nemzedék, hogy fá-sultságában nem volna többé érzéke a nemzeti önállóság iránt?

Lehetetlen.

A tudat, hogy nem vagyunk szabad, független ha-zának fiai, nem sértené többé bennünk a büszke öné-rzetet? A nemzet alacsony léte valjon nem kergetné ereink-ben a vért? Ily megdöbbenő volna bennünk a közönyös-ség hazánk, nemzetünk iránt?

Lehetetlen.

És ha még is? Ám adja az ország szavazatát a jobb-oldal tespedő politikájára, de aztán föl ne emelje többé szemét, mert a mellettünk tova haladó szabad független népek arczáról nem fogna látni mást, mint gúnyt és meg-vetést.

Minden nemzet a szerint lesz szabad és boldog, a mint szilárd akarata és férfias elhatározottsága van, azzá lenni. A tulságos ovatosság, mely erélyes föllépésre szün-telen csak kedvező alkalmat keres, félelemmé fajul, s a félelem sohasem fogja megtalálni a perczet, mely szerinte tette kedvező. Nincs lehetlenség, hol erős nemzetakarát nyilvánul. Szolgaságot csak gyáva önmegadás szül.

Nemzet, mely tenni nem fél, mely bátran haladni mer, állja bár utját a balsors egész házanépével, nagy és dicső leend. A magyar nép most fogja megmutatni, akarja-e független, szabad önálló országgá tenni hazáját, vagy tovább is meg akar maradni a lemondás nyomoru ösvényén, mely, lehet előbb, lehet utóbb, de mindenesetre a szégyen-letes bukáshoz vezet.

1931/32 332

